

Maskulint mörker

Det har skrivits mycket om extrem metal i Norden, men finsk black metal har undgått en djupare analys fram tills nu. Folkloristen Mikael Sarelin gör i sin doktorsavhandling, *Krigaren och transvestiten* en djupdykning i finsk black metal.¹ Avhandlingen är uppdelad i tre forskningsområden. Först tar Sarelin upp en historisk aspekt för att kontextualisera black metal. Sen tittar han på begreppet mörker, en hegemonisk del av scenen. Till sist lägger han ett genusperspektiv på black metals mansdominerade värld. Genom att titta på de performanser som artisterna

utför på scenen och genom en serie intervjuer med personer från den innersta kretsen av finsk black metal gör Sarelin en genomgående och bra analys av black metal-scenen.

Med hjälp av grounded theory och närläsning har Sarelin analyserat sina egna transkriberade intervjuer och fältdagböcker. Sarelin menar att black metal är en väldigt visuell genre. Artisterna är ofta svartklädda med nitar, kedjor och patronbälten. De är också oftast sminkade i

¹ Sarelin, Mikael 2012. *Krigaren och transvestiten. Gestaltningen av mörker och maskuliniteter i finländsk black metal*. Åbo Akademis förlag, Åbo. 208 s. III.

så kallad corpse paint, där man målar sig vit i ansiktet och svart runt ögonen, svarta pentagram eller uppnervända kors förekommer också i målningen. Under spelningar är det inte heller ovanligt att man får se djurskallar på pålar och vissa artister sportar med att slänga ut djurdelar och blod till publiken. Begreppet scen är ett centralt begrepp i avhandlingen. Scen är ett begrepp som används inom all metal. Metal-scenen innefattar alla olika metal genrer, artister och fans medan black metal-scenen är specifik för just black metal. Scenen är inte bara det som artisterna framträder på, det berör också allt runt den, till exempel att producera och sälja skivor, skriva artiklar och recensioner. Black metal-scenen kräver engagemang, om man inte är direkt hängiven black metal-scenen är man inte en del av den.

Sarelin påpekar att black metal som all metal har sina rötter i blues och rock'n'roll. Från rock'n'roll har den lakats fram via heavy metal som Black Sabbath, punk som The Clash och New Wave of British Heavy Metal med Iron Maiden. Inom grenen extreme metal delar den plats med trash metal, death metal och doom metal. Enligt Sarelin är black metals kanske mest framträdande drag det sataniska temat. Det brittiska bandet Venom myntade begreppet black metal i och med deras skiva *Black metal* från 1982. Därefter har det kommit åtminstone tre vågor av black metal och genren har delats upp i en mängd subgenrer. Bland annat finns det idag nynazistisk, national-socialistisk black metal (NSBM), mer direkt religiös black metal där man verkligen dyrkar den onde och suicidal-, självmords-black metal.

Sarelin går systematiskt igenom black metals historia fram till tidigt 2000-tal, det hade varit intressant att också få ta del av det senaste som hänt inom black metal. Den historiska delen lämpar sig väl för dem som är nyfikna på hur black metal uppstod och vad som har skett inom scenen. Enligt Sarelin växte det fram en väldigt stark black metal-scen i Norge under nittiotalet. Det kalla klimatet och den långa vintern i Nord en verkar lämpa sig väl för att skapa black metal. Den norska black metal-scenen kom att förknippas med ett gäng våldsdåd som ägde rum under nittiotalet. Øystein Aarseth, grundaren till orkestern Mayhem, öppnade skivaffären Helvete i Oslo 1991. Den blev en central plats för den norska black metal-scenen. Orkestrar som umgicks med Aarseth kom i media att kallas den svarta cirkeln. Lördagen den sjätte juni 1992, den sjätte veckodagen den sjätte dagen i månaden under den sjätte månaden (666 djävulens tal från uppenbarelseboken) sattes stavkyrkan i Fantoft i brand. Man har misstänkt Varg Vikernes, medlem i enmansorkestern Burzum för dådet. Detta kom att bli den första av många kyrkbränder som associerats med black metal-scenen. 1993 blev Aarseth mördad av Vikernes i sin egen trappuppgång. Därefter upplöses den innersta kretsen. Den finska black metal-scenen uppstod ungefär samtidigt som den norska, men den drog inte till sig lika mycket uppmärksamhet i media. Tidiga finska black metal-band var Archgoat, Beherit och Impaled Nazarene. Den historiska genomgången är välgjord, den går grundligt igenom den historiska bakgrunden till metal, black metal och finsk black metal. Beskrivningen av det visuella

och musikaliska är också bra. Alltsammans blir en nödvändig kontextualisering för att lättare kunna ta till sig de två andra analytiska delarna av avhandlingen

Den andra delen som Sarelin tar upp i sin avhandling handlar om religion eller livsåskådning och black metal. I finsk black metal handlar det om antikristlighet, satanism, nationalromantik, paganism, natur och melankoli. Mörkret är en del av den dualistiska ideologin i black metal, menar Sarelin. Mörker mot ljus. Ljuset representeras av kristendomen men handlar om all organiserad religion. De stora religionerna ses som masspropaganda för karaktärssvaga personer. Satanismen inom black metal är väldigt spretig. Dels manifesteras den i den så kallade left hand path, den vänstra handens väg, som handlar om att själv försöka uppnå gudomlighet och inte följa någon gud. Naturen är en bundsförvant inom black metal för att kritisera samhället och religionen: det fria vilda och en autentisk hemvist för ondskan, mörkrets och det farligas krafter. Här är mörkret påtagligt, den stora mörka skogen kontra den upplysta civilisationen. Melankolin framkommer bland annat genom de dystra låttexter som ofta förekommer. Sarelin tar upp ett par exempel i sin avhandling och de tar upp både undergång och självmord, två melankoliska teman som ofta förekommer i black metal-texter. Även om mörkret inte teoretiseras tycker jag att man får ett bra grepp om vad begreppet handlar om och varför det är en så stor, och hegemonisk, del av black metal-scenen.

Den tredje delen som Sarelin tar upp är mansdominansen och maskuliniteter i black metal-scenen. Enligt Sarelin handlar det om en arena där det nästintill endast är män som syns. Det finns några undantag som bekräftar regeln. Scenen är ett homosocialt umgänge där män knyter kontakt och upprätthåller den män emellan. Atmosfären är grabbig och även misogyn. Den tillåter inte kvinnor att ta plats, delvis för att det finns de inom scenen som anser att kvinnor inte har det som krävs för att vara en del av black metal-scenen, men också för att det inte ges utrymme åt dem. De kvinnor som lyssnar på black metal förblir i periferin. Det förekommer också ett "äijä"-ideal inom finsk black metal. Äijä är ett finskt begrepp som inte lätt låter sig översättas, grabbig räcker inte. Det är någon form av problematisk anakronistisk alfahane som gjorde saker ordentligt. Sarelin menar att äijä i viss mån är en motreaktion mot den moderna metrosexuelle mannen.

Sarelin hittar i sin analys två olika maskuliniteter inom black metal-scenen. Den förste är krigaren, en protestmaskulin karaktär som överdriver manliga attribut, något av en äijä. Han delar upp krigaren i två aspekter, barbaren och nazisten. Barbaren går klädd i nitar, patronbälten och vapen med corpse paint och framstår som väldigt krigisk, menar Sarelin. Nazisten är däremot vålansad, klädd i skjorta utan extra attiraljer. Nazisten är en annan del av det krigiska, det mer ordnade och fascistiska, medan barbaren är mera en hejdlös krigare. Transvestiten som Sarelin tar upp är en motreaktion mot den egna scenen, den påvisar de hegemonier som rör kön som existerar inom black metal. Den har uppkommit för

att scenen inte ska stagnera, eftersom man jämt söker nya extremer inom black metal, menar Sarelin.

För att förstå sig på genren och vad den handlar om har Sarelin deltagit vid konserter och gjort intervjuer med några ur den innersta kretsen inom finsk black metal. Sarelin har valt att hålla personerna anonyma, något som är förståeligt på grund av vad informanterna berättar. Delvis kan det skada personerna i deras offentliga liv, det är i viss mån extrema åsikter som informanterna har om båda kvinnor, våld och nationen. Sarelins informanter argumenterar för att det handlar om individer som är våldsamma och inte hela scenen. Jag tycker ändå att det är befogat att hålla informanterna anonyma, eftersom de misogyna och samhällskritiska åsikterna som framträder i avhandlingen möjligtvis skulle kunna försvåra jobbsökningar och dylikt.

Materialet avgränsas till ett tiotal intervjuer med personer som är starkt hängivna black metal-scenen. De spelar i orkestrar, producerar och säljer skivor och skriver på olika black metal forum som tidningar, fanzines och på internetforum. Avgränsningen låter inte fans komma till tals, men även om det är en stor del av black metal-scenen så är det just de som producerar den som skapar den i mångt och mycket. Därför ger avgränsningen en bättre inblick i den finska black metal-scenens olika uttryck.

Sarelins deltagande observationer har också varit centrala för avhandlingen. Det är speciellt på konserter som black metal för fram hela sin audiovisuella karaktär. Här blir det också tydligt att det är de som står på scenen som mestadels skapar stämningen och att publiken mera deltar, om än aktivt, i den. Det är orkestermedlemmar

som skapar ljudet, skriver texten, ordnar scentillbehören och scenklädseln, producerar och säljer skivor och merchandise. Även om det är mycket som händer runt om spelningarna är de centrala just för att den visuella aspekten då också framkommer så tydligt.

Avhandlingen är ett framsteg i hur man ser på black metal. Efter att tidigare forskare avfärdat nödvändigheten av att analysera black metal ur ett genusperspektiv känns det desto mer relevant att påvisa att det verkligen finns ett behov av att göra det. Att black metal också handlar om kön är något som är nytt. Sarelin visar i sin avhandling att black metal definitivt handlar om genus, att det är en manlig och i viss mån misogyn scen det rör sig om. Även om sångerna inte beskriver orkestermedlemmar som sexgudar eller kvinnor som slavinnor, något som förekommer i andra metalgenrer, så finns det påtagliga genusaspekter som det är relevant att analysera.

Sarelin har lyckats väl med att både contextualisera och problematisera black metal. Den historiska delen ger en bra kontext, delen om mörker fördjupar intrycket och förståelsen för genren och den sista delen gör ett bra jobb med att se på problemen som finns inom scenen. Om man som akademiker har ett intresse för populärkultur, speciellt metalscenen så är det en väldigt intressant avhandling. Är man ett fan av black metal tror jag att den också är läsvärd. Den är också intressant ur ett genus- och samhällsperspektiv, eftersom black metal är en så extrem yttring i vårt västerländska samhälle och det finns tydliga genusfrågor att titta på inom scenen.

Johan Bergman